

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Борислав Александров Ясенов
АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“, в област на висше образование 8. Изкуства, професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство, докторска програма „Музикознание и музикално изкуство“.

Със заповед №РД-27-060 от 19.07.2022 г. на Ректора на АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив, съм определен за член на научно жури, за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Формиране и изграждане на кларинетния амбушюр“, за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 8. Изкуства, професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство, докторска програма „Музикознание и музикално изкуство“. Автор на дисертационния труд е Едуард Мъгърдич Сарафян – докторант в самостоятелна форма на обучение към катедра „Класическо и Поп и джаз изпълнителско изкуство“, с научен ръководител проф. д-р Тони Шекерджиева-Новак от АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив.

Предоставеният ми комплект материали включва следните документи:

- автобиография;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации.

Познавам докторанта Едуард Сарафян като толерантен, етичен, отзивчив колега с успешна професионална практика и амбиция за развитие и усъвършенстване на компетентностите в областта на музикалното изкуство, проявяващ отговорност и целенасоченост в практико-теоретичната и научната си реализация и развитие, популяризатор на кларинетното изкуство.

Образователният ценз на дисертанта е безспорен. В периода 1981-1984 година Едуард Сарафян учи пиано в класовете на проф. д-р Цанка Андреева и старши преподавател Юлия Гиргинова в Средно музикално училище в гр. Пловдив, понастоящем НУМТИ „Добрин Петков“, а от 1984 до 1994 г. кларинет в класа на Димитър Боянов. Следва висше образование в НМА „Проф. Панчо Владигеров“ – София, в периода 1994-1999 г., където е студент в класа по кларинет на акад. проф. Петко Радев.

Докторант в самостоятелна форма на обучение в Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив.

В своето професионално израстване Сарафян е удостоен с множество престижни награди. Първи награди от: Творческа среща за млади изпълнители – гр. Търговище (1987 г.), конкурс за изпълнение на чешка музика – гр. Варна (1993 г.), „Млади музикални дарования“ – София (1994 г.), Академичен конкурс проведен в АМТИИ – Пловдив (1994 г.), Национален конкурс за инструменталисти и певци „Светослав Обретенов“ – Провадия (1996 г.), Международен конкурс за френска музика – Пловдив (1998 г.), както и Втори награди от: Академичен конкурс – София проведен в ДМА „Панчо Владигеров“ (1995 г.) и Международен конкурс за френска музика – Пловдив (1997 г.).

Докторантът е изключително активен в преподавателската, художественотворческата и научната дейност, което логично води до този задълбочен дисертационен труд.

Педагогическата дейност на Е. Сарафян е обвързана с НУМТИ „Добрин Петков“ – Пловдив (1999-2002 г.) и АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив (от 2002 г. до момента), където работи като преподавател по кларинет.

Реализира многократно майсторски класове в Пловдив, Варна, Бургас, Русе, Велико Търново, Плевен, както и в градовете Скопие и Охрид в Република Северна Македония.

Сарафян развива активна художественотворческа дейност. Реализира солови и камерни концерти у нас и в чужбина. Бил е солист и е участвал в звукозаписи, концертни и оперни турнета с оркестрите на Пловдивска филхармония и Държавна опера, Пловдив.

Член е в художествено жури на конкурсите: „Люлякови празници“, гр. Ловеч (2005 г.), „Охрид те сакам“, гр. Охрид, Република Северна Македония (2017, 2018, 2019, 2020, 2022 г.), „Полихимния“, гр. Скопие, Република Северна Македония (2018, 2019, 2020, 2021, 2022 г.), Международен конкурс за камерни ансамбли и соло изпълнители Боровец (2020, 2021, 2022 г.).

Научната дейност на дисертанта е изключително активна. Сарафян е автор на публикации в следните издания на АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив:

- сборник „Пролетни научни четения“ – 2012, 2014, 2015, 2019 г.;
- Годишник – 2012, 2013 г.;
- сборник Международна научна конференция „Наука, образование и иновации в областта на изкуството“ – 2017 г.

Три от публикациите са свързани с дисертационния труд, а именно:

- „Основни насоки в работата на езика и гърлото при свирене на кларинет“, Годишник на АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив, 2013 г., стр. 59;
- „Ролята на мускулатурата върху работата на кларинетния амбушюр“, Пролетни научни четения, АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив, 2014 г., стр. 129;
- „Анатомични елементи формиращи кларинетния амбушюр“, Пролетни научни четения, АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив, 2015 г., стр. 39.

Актуалността на темата на дисертационния труд „Формиране и изграждане на кларинетния амбушюр“ е обусловена от динамиката в развитието на съвременното музикално изкуство и необходимостта от разглеждане, анализиране и обновяване на подходите в методиката на преподаване за всеки музикален инструмент, в частност кларинета, както и тяхното практическо приложение. В случая темата разглежда основополагаща и важна част от постановъчните изисквания, определяща качеството при звукообразуването, респективно водеща до стойностна трактовка на звука, а именно постановката на амбушюра при кларинета – инструмента, с който Е. Сарафян концертира, преподава и целенасочено, адекватно и закономерно са отправени научните му търсения и изследвания.

В труда е изследвана, анализирана и систематизирана огромна по обем информация, свързана с проследяване и анализиране на предходни търсения и разработки в тази област, но същността на разглежданата тематика и задълбоченото ѝ проучване е иновативна и полезна, както в теоретичен така и в практико-приложен аспект. Описани са характерните особености касаещи кларинетната школа.

Акцентът в дисертацията е поставен върху амбушюрната проблематика и са представени методически насоки за постигане на целесъобразен амбушюр. Съчетаването на конвенционалните и иновативните методи при работата върху амбушюрната постановка, ще допринесе за качествено звукоизвличане, което ще доведе до подходяща

трактовка на звуковия материал, респективно прецизност при интерпретацията, в изграждането на художествения образ и формиране и развитие на изпълнителско-творчески модел при подрастващите кларинетисти. Всичко това ще спомогне за обогатяване на теоретико-практическите умения при кларинетистите и ще разшири компетентностите на музикалните педагози. Горезиложеното обуславя приносния характер на дисертацията.

Докторантът цели да създаде методически труд, базиран на цялостно и детайлно проучване, който да допринесе за разширяване на знанията и подходите в изграждането на тази толкова важна част от постановъчните изисквания при обучението на кларинет, а също да провокира следващи научни изследвания и разработки в тази насока.

Трудът отговаря на изискванията за създаване на дисертация. Е. Сарафян систематизира огромно по обем и качество съдържание използвайки дедуктивния метод (от общото към частното) т. е. от историческите предпоставки и характерни особености на инструмента към спецификата и ролята на амбушюрната постановка при звукоизвличането.

В увода на това задълбочено и обстойно изследване, докторантът представя мотивите, които го подтикват да се насочи към темата на дисертационния труд, а именно:

- обогатяване на педагогическия опит и съчетаването му с научно-изследователска дейност за практическо усъвършенстване и прилагане на иновативни подходи в обучението по кларинет;

- проучване на педагогически методи и инструментариум, базиращи се на музикално-психологическо познание;

- изследване и прилагане на адекватни подходи в процеса на обучението по кларинет, в съответствие с динамиката на развитие, светоусещането и изискванията породени от съвременната музикална практика.

Описани са обектът, предметът, целта, задачите и изследователският инструментариум.

Разглежданият проблем е провокиран от личната педагогическа дейност на Сарафян, което обуславя и задълбочеността на изследването. Формирането и изграждането на правилен амбушюр е процес, с изключително важно значение за постигане на качество при звукоизвличане, акустична прецизност при възпроизвеждането на звуковия материал и основен компонент от постановъчната система при свирене на духови инструменти. Изследването е базирано на няколко основополагащи практики: ежедневната педагогическа работа, ръководството на ателиета и майсторски класове, наблюдения върху преподаването на други кларинетни педагози; журиране на художествени конкурси – отчитайки индивидуалното развитие на редица подрастващи инструменталисти, научна дейност – участия в научни форуми и конференции, в разговори-интервюта с колеги – педагози и изпълнители.

В дисертацията са използвани теоретичният метод, както и емпиричният метод на изследване. Двата са обединени в комплексен подход, създаващ предпоставка за разработване на иновативни методи и технически упражнения, спомагащи за подобряване на качеството в обучението по кларинет и усъвършенстване на интерпретационните възможности на изпълнителите. При използваната методология в изследването докторантът прилага исторически, теоретико-аналитичен, сравнителен, системен метод на изучаване и анализ на практическия опит, интервю, като постигнатите резултати и предложените идеи са приносни в областта на методиката на обучение по кларинет, а някои са полезни и за духовите инструменти като цяло.

От особено значение е фактът, че разглежданата тематика – формирането и изграждането на амбушюра при кларинета, до момента не присъства като обект на задълбочено изследване с подобаваща конкретика в музикално-теоретичната литература.

Липсват изследвания за ролята на амбушюра при практическото овладяване и прилагане на различните музикално-изразни средства, което показва иновативността и високата стойност на това първо по рода си изследване.

При глава първа – „Произход и развитие на кларинета“, докторантът използва дедуктивния подход, като се разграничават следните смислови дялове в изложението и контекста на основната тематика:

- направен е исторически обзор, при който е обърнато внимание на същността и развитието на музикалната интонация, зараждането на инструменталната музика и историческо знание за дървените духови инструменти;

- разгледана е поява и еволюция на кларинета, присъствието на инструмента в музикалната практика през вековете, както и разновидностите му;

- обърнато е внимание на възникване и развитие на кларинетното изкуство в България.

Във втора глава – „Теория на кларинетния амбушюр“, е представен теоретичен преглед, етимология и семантика на термина амбушюр. Засегнати са видовете амбушюр, анатоомофизиологични компоненти свързани с формирането му, психологически аспекти на звукоизвличането, проследена е връзката между амбушюрът и музикално-изразните средства в изпълнителския процес.

Впечатление в глава трета – „Основни въпроси в методиката на обучението по кларинет“, прави изложеният исторически ракурс, разглеждането на съвременното състояние и перспективи в кларинетната методика. Засегнати са психолого-когнитивни структури и процеси в музикално-изпълнителската дейност, представени са транскрибирани и обобщени резултати от полуструктурирани интервюта, ретроспективно-диагностичен и прогностичен анализ от майсторски класове.

В четвърта глава – „Дидактично-методически подходи в обучението по кларинет“, е анализирана и класифицирана българската дидактична литература, предложени са технически упражнения от автора, както и методически насоки към практическо овладяване на музикално-изразните средства при работа върху художествен материал.

В този труд е събрана, систематизирана и анализирана огромна по обем информация изложена и разработена в общо 215 страници, от които 209 същински текст. Обясненията са обосновани с подходящи нотни примери – 51 на брой и снимков материал – 49 снимки, които допринасят за създаване на още по-ясна представа за разглеждания обект и предмет. Включените 3 таблици създават прегледност в систематизирането на изследвания проблем. Библиографията включва 85 източника.

Авторефератът е изготвен според изискванията и дава ясна представа за съдържанието, обекта, предмета, целта, задачите, изследователския инструментариум и отразява основните резултати, постигнати в дисертацията.

Приносите на труда се изразяват в теоретичен и практико-приложен аспект, както следва:

С теоретично естество са:

- факти, обуславящи връзката между кларинетния амбушюр и качествената музикална интонация;
- етимология и семантика на термина амбушюр;
- анатоомофизиологични компоненти, свързани с кларинетното звукообразуване;
- видовете амбушюрна постановка;
- психологически подходи при кларинетното звукоизвличане;
- психолого-когнитивни процеси в музикално-изпълнителската дейност;
- взаимовръзки между музикално-изразните средства и постановка на звукоизвличане, в частност амбушюрна постановка;

- преглед на кларинетната методика в исторически, съвременен и перспективен ракурс;
- обзор и класификация на дидактична литература по кларинет.

С практико-приложен характер са:

- подготвителни упражнения без инструмент;
- авторски технически упражнения с многофункционален характер, насочена към изграждане и формиране на рационален кларинетен амбушюр;
- откъси художествени примери, насочени към практическото овладяване на музикално-изразните средства, към формирането на умения за възпроизвеждане разнообразието и богатството на тона, като изразно средство.

Силно впечатление правят ясният изказ и научно обосноващите анализи в дисертацията. Езикът е академичен и в същото време разбираем и достъпен. Всеки разгледан проблем е теоретично обоснован и прегледно обяснен. Речниковият фонд е богат, изобилстващ с професионални термини, разкриващи подтекста и същината на труда.

Убеден съм, че дисертацията ще заинтригува не само кларинетистите, а също ще бъде полезна в определени методически насоки и за други музиканти, свирещи на духови инструменти. Поради тази причина, препоръчвам труда да бъде публикуван, за да стане достояние до по-широк кръг читателска аудитория. В тази връзка, ще си позволя да направя някои предложения, а именно:

- наименованията на тоновете, щрихите и други означения на музикалната изразност, да се изпишат съобразно приетите в нашата музикално-теоретична система изисквания за латинско обозначаване, което ще е в синхрон със стила на дисертанта;
- необходимо е всички нотни примери да започват с нотен ключ, а също да са в общ брой, а не според подглавите;
- да се направи контролен прочит за отстраняване на случайно допуснати граматически, пунктуационни и технически грешки.

В заключение ще изтъкна, че дисертационният труд на Едуард Сарафян на тема „Формиране и изграждане на кларинетния амбушюр“ ме впечатли със задълбочеността на разглежданата проблематика, анализите и научно-теоретичната обосновка, написана на професионален и в същото време достъпен език, както и с качествените примери, спомагащи за още по-ясното възприемане на изследването. От изложеното в труда е видно, че Едуард Сарафян е ерудиран музикант, с богата музикално-теоретична подготовка и концертна практика. Считаю, че теоретичната разработка напълно отговаря на предявените от ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение изисквания за придобиване на образователна и научна степен „**доктор**“. Това ми дава основание да предложа на уважаемото научно жури да присъди на Едуард Мъгърдич Сарафян образователна и научна степен „**доктор**“, в професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство, докторска програма „Музикознание и музикално изкуство“.

13.08.2022 г.

Изготвил рецензията:

(проф. д-р Борислав Ясенов)